

דבר העורכת

לקוראים שלום!

השנה צוינו 40 שנים למלחמת יום הכיפורים. המלחמה פרצה ב-6.10.1973 והייתה את הציבור הישראלי בהלם. הצבא, העורף ואף הממשלה לא היו ערוכים למלחמה. למרות ההפתעה וחוסר המוכנות, ישראל הצליחה לבסוף לנצח את המלחמה ולהביס את מדינות ערב שתקפו אותה, בעיצומו של יום הכיפורים. גיליון זה של נושאנצ'יק מציין אף הוא את הארוע בכתבה פרי עטו של לורנס פישר.

נרצה גם לאחל לכם חג חנוכה שמח! כבכל שנה דואר ארצות הברית הנפיק בול לכבוד החנוכה. גם ישראל תנפיק בתחילת דצמבר בול "החג של החגים חיפה" – לציון חגי חנוכה, חג המולד והרמדאן, המצויינים כולם בחיפה, בה גרים בני כל הדתות.

אז מה בגיליון? לורנס פישר, כאמור, כותב על אמרגו הנשק הצרפתי ותוצאותיו, בעיקר בכל הקשור למלחמת יום הכיפורים. בפינת המיתולוגיה כותב אלי מועלם על משפט פאריס. בפינה הנפקות מהעולם נציג את בולי הארי פוטר מארצות הברית. ולבסוף, בכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

נתראה בגיליון הבא,

שלכם, שביט

אמברגו הנשק הצרפתי ותוצאותיו

לורנס פִּישר

מלחמת ששת הימים, שנערכה בשנת 1967, הסתיימה בניצחון מכריע עבור ישראל. המלחמה שינתה את פני המזרח התיכון מבחינות רבות, כולל מבחינת נושא החימוש ומבחינת מערכת היחסים הבינלאומית. עד מלחמת ששת הימים הגיע רוב הנשק שעמד לרשותו של צה"ל מצרפת. למשל, חיל האוויר שלנו, אשר באופן מזהיר השמיד את חיילות האוויר הערביים בעודם על הקרקע, התבסס על מטוסי מיראז' צרפתיים.

נשיא צרפת דה גול הטיל
אמברגו על ישראל

אבל לאחר המלחמה השתנו פני הדברים: נשיא צרפת דאז, **שארל דה גול**, האשים אותנו בפרוץ המלחמה והחליט על איסור מכירת נשק לישראל. בשפה הדיפלומטית קוראים לאיסור כזה בשם אמברגו.

האמברגו הצרפתי היה בעייתי מאוד מבחינת צה"ל: נשק חדש כבר הוזמן מצרפת, וסכומי כסף גדולים כבר שולמו לצרפתים. עתה הם סרבו להעביר לידי ישראל את המערכות שהוזמנו (בגלל האמברגו) וגם לא הסכימו להחזיר את הכסף ששולם עבור אותן מערכות. לאמברגו הנשק הצרפתי היו מספר תוצאות מעניינות, ועליהן נספר במאמר זה.

האמריקאים נכנסים לתמונה

במקביל להרעת היחסים הדיפלומטים בין ישראל לצרפת השתפרו מאוד היחסים עם האמריקאים. ארצות הברית הפכה להיות הידידה מספר 1 של ישראל, ונותרה כזו עד היום. בשנת 1968 החליט הקונגרס האמריקאי על הגדלה משמעותית – כמעט פי 5 – של הסיוע הצבאי לישראל. במסגרת הסיוע מכרה לנו האמריקאים 50 מפציצי פאנטום, שהיו חשובים מאוד במהלך מלחמת יום הכיפורים בשנת 1973. בנוסף, סיפקו האמריקאים לצה"ל גם רובים מסוג M16, אשר שימשו אותם בהצלחה רבה במלחמת ויאטנם. ה-M16 החליף בצה"ל את תת המקלע המיושן "עוזי" ואת רובי ה-FN הבלגיים. למעשה, ה-M16 היה הרובה המוביל בצה"ל עד לשנים האחרונות.

אחת הדאגות הגדולות בצה"ל הייתה בנושא השריון. בשנות ה-60 התבסס צה"ל על תערובת של טנקים צרפתיים (AMX-13), טנקי צנטוריון בריטיים

הפאנטומים האמריקאים הפכו להיות
המטוס המוביל של חיל האוויר

(בארץ הם זכו לשם העברי "שוט"), וטנקים אמריקאים, אשר התחלקו לשני סוגים: טנקי שרמן עתיקים, וטנקי פטון חדשים יותר (בארץ הם נקראו "מגח"). לאחר מלחמת ששת הימים סיפקה ארצות הברית לישראל כמות גדולה של מגחים. הטנקים עברו השבחה בארץ, והיו חוט השדרה של חיל השריון שלנו עד פיתוח הטנק הישראלי "מרכבה". בפרוץ מלחמת יום הכיפורים עמדו לרשות צה"ל למעלה מ-500 טנקי מגח.

השבת רכוש אבוד

כאמור, ישראל נקלעה למצב מגוחך ביחסיה עם צרפת: מצד אחד הצרפתים סירבו למכור נשק לישראל, ובכלל זה מערכות שכבר היו מוכנות למשלוח. מצד שני הם גם לא הסכימו להחזיר את הכספים אשר שולמו להם. התוצאה הייתה מספר מבצעים חשאיים, אשר אנו כישראלים בהחלט רשאים להתגאות בהם.

ספינות שרבורג

אחד הדברים שהיו נחוצים מאוד לצה"ל בשנות ה-60 היה ספינות קרב לחיל הים. בשנת 1964 מכרה גרמניה בחשאי שלוש ספינות טילים לישראל. הידיעה דלפה, מדינות ערב איימו בחרם כלכלי, והגרמנים נסוגו מהבטחתם לספק ספינות נוספות. בעקבות זאת הוזמנו ספינות ממספנה בשרבורג – עיר הנמצאת בצפון צרפת, לחוף תעלת למאנש. על הפרויקט כולו הופקד האלוף במילואים **מרדכי "מוקה" לימון**, לשעבר מפקד חיל הים.

אחת מספינות הטילים שיוצרו
עבור צה"ל בשרבורג

שתי ספינות הגיעו לישראל בתחילת 1967, אך לא הספיקו להשתתף במלחמת ששת הימים. חמש נוספות הגיעו לאחר המלחמה באישור ממשלת צרפת. אבל בהמשך החליטו הצרפתים כי האמברגו חל גם על הספינות (שהיו "ערומות", ללא מערכות צבאיות), וכך נותרו במספנה בצרפת חמש ספינות מוכנות, אשר הממשלה הצרפתית אסרה על ייצואן לישראל. מצב זה נמשך מספר חודשים.

בנובמבר 1969 הציע איש ספנות נורווגי בשם **מרטין סיים** לבעלי המספנה למכור את הספינות לחברה שלו הרשומה בפנמה ועוסקת בחיפושי נפט. סיים טען שהספינות שנבנו לחיל הים הישראלי מתאימות לצרכיו, והוא אף הסכים לפצות את ישראל על היתור על הספינות. שלטונות צרפת נתנו את אישורם לביצוע העסקה.

אלא שהחברה של מרטין סיים לא הייתה באמת קיימת – "חברת קש" בלשון אנשי העסקים. סיים היה ידיד ישראלי (בעברו גם היה איש המחתרת הנורבגית שפעלה נגד הכיבוש הנאצי), והסכים לעזור לצה"ל. הייתה זו תחבולה שיזם מוקה לימון: הספינות היו שייכות עכשיו לחברה מפנמה, והיה מותר להוציא אותן מצרפת באופן חוקי.

אבל הקשיים לא נגמרו בכך: אם הצרפתים היו מבינים שמדובר בתחבולה הם היו אוסרים את יציאת הספינות לדרכן. ליתר ביטחון הוחלט לשמור על מעטה חשאיות

כבד, כדי "להרדים" את הצרפתים: בליל חג המולד (ה-24 בדצמבר) עלו כחמישים מלחים ישראלים, לבושים אזרחית, על הספינות והוציאו אותן מן הנמל, בדרך לישראל. התאריך נבחר משום שבכל אירופה חוגגים את חג המולד, כל המשרדים סגורים וגם כלי התקשורת רדומים.

הבאת הספינות לישראל הייתה מסובכת, וכללה שני תדלוקים בלב ים. בזכות מרטין סיים וחברת הקש שלו גם לא נעשתה כל עבירה על החוק: הספינות הגיעו לישראל, ואז החברה של סיים מכרה אותן לחיל הים.

לצרפתים לא נותרה ברירה אלא לבלוע את הצפרדע, ואילו בארץ הייתה שמחה גדולה. בחיפה החל תהליך ההכשרה שלהן כספינות קרב, והן חומשו בטילי גבריאלי. שתיים מן הספינות, "רשף" ו"קשת" הספיקו ליטול חלק במלחמת יום הכיפורים.

הנשר

כפי שציינו כבר, בשנות ה-60 התבסס חיל האוויר הישראלי על מטוסי מיראז' 3 צרפתיים מתוצרת חברת דאסו. מטוסים אלו התגלו כמצוינים להשגת עליונות אווירית, אבל טווח הטיסה שלהם היה קצר, יחסית, ולכן יכולתם לשמש כמטוסי תקיפה הייתה מוגבלת.

באמצע שנות ה-60 החלה חברת דאסו לפתח, לבקשת חיל האוויר, דגם חדש שנקרא מיראז' 5. דגם זה היה ללא מכ"ם ומערכות אלקטרוניקה, ולכן היה זול יותר ובעל טווח טיסה גדול יותר. בשנת 1968 כבר היו 50 מטוסי מיראז' 5 שהוזמנו על ידי ישראל מוכנים למשלוח, אך בשל האמברגו הצרפתי הם נותרו בצרפת.

במצב דברים זה הוחלט בארץ לפעול לבד: בדרך שאינה ברורה גם היום הושגו תכניות הייצור של המיראז' 5. יש הטוענים כי **מרסל דאסו**, הבעלים של החברה הצרפתית, (שהיה יהודי ניצול שואה ששרד את מחנה הריכוז בוכנוואלד), הוא שהעביר לידי הישראלים את התכנית. בעזרת התכנית נבנו בתעשייה האווירית מטוסים דומים (עם מספר שכלולים ותוספות), אשר זכו לשם עברי "נשר".

תכנון מטוס הכפיר התבסס על הנשר

בסך הכל נבנו בארץ 61 מטוסי נשר, והם שרתו בחיל האוויר החל משנת 1972. במלחמת יום הכיפורים רשמו הנשרים 111 הפלות של מטוסי אויב, לעומת 3 מטוסים ישראלים שהופלו. על בסיס הנשר נבנה מאוחר יותר מטוס ישראלי נוסף – הכפיר.

טנק המרכבה

בעקבות האמברגו הצרפתי הגיעו בישראל למסקנה כי יש צורך בפיתוח עצמאי של מערכות נשק מתקדמות, כדי שלא נהיה תלויים בחסדי אחרים. אחת התוצאות הבולטות של מסקנה זו היא טנק המרכבה.

במלחמת יום הכיפורים עשה צה"ל שימוש בטנקים רבים, בעיקר ה"שוט" וה"מגח". במהלך המלחמה ספג צה"ל אבדות רבות, ועלה הצורך לפתח טנק ישראלי שיתאים לתנאי הלחימה במזרח התיכון ולתורת הלחימה הישראלית.

בראש פרוייקט התיכון עמד האלוף במילואים **ישראל טל**, שנחשב ל"מר שריון". המרכבה מתוכננת להעניק הגנה מרבית לאנשי הצוות ולכן יש לה שריון עבה מלפנים. הטנק גם נמוך מהמקובל, כדי שהוא לא יהווה מטרה בולטת בשטח. בטנקים אחרים נמצא המנוע מאחור, כדי שיהיה מוגן מפגיעה. במרכבה, לעומת זאת המנוע ממוקם מלפנים, כדי להעניק הגנה נוספת לצוות. את המקום שהתפנה בצד האחורי ניצלו מתכנני המרכבה ליצירת פתח כניסה המאפשר יציאה מהירה מהטנק במקרה הצורך.

טנק המרכבה ידוע כאחד הטובים בעולם

המרכבה תוכננה לאורך שנות ה-70, ובשנת 1979 נכנסו הטנקים הראשונים לשירות מבצעי. המרכבה נטלה חלק בשדה הקרב במלחמת לבנון הראשונה, בשנת 1982, ומאז הוכנסו בה שכלולים טכנולוגיים רבים, ונוצרו דורות חדשים של הטנק. הדור האחרון, הנקרא "מרכבה סימן 4", נמצא בשימוש זה כעשר שנים. המרכבה נחשבת כאחד הטנקים הטובים ביותר בעולם כיום.

לסיכום ניתן לומר שהאמברגו הצרפתי, שהוטל על ישראל לאחר מלחמת ששת הימים, יצר קשיים רבים למדינת ישראל ולצה"ל. אולם בראייה לאחור ניתן לומר כי "מעז יצא מתוק": ישראל מצאה דרכים להתמודד עם הקשיים, החלה לקיים ידידות אמיצה עם האמריקאים ואף פיתחה מערכות נשק מתוחכמות בעצמה.

לתגובות ניתן לפנות ללורנס פישר בכתובת: gymtrainer@gmail.com

משפט פאריס אלי מועלם

בשעה טובה ובמזל טוב, החליטו פלאוס ותטיס, אשר יהפכו בעתיד להוריו של אכילס, להתחתן ולהקים משפחה. כל באי הר האולימפוס וביניהם האלות הרה, אתנה ואפרודיטה, הוזמנו למשתה שערך זיאוס לכבוד הזוג מלבד אריס, אלת המריבות, הידועה בנטייתה ליצור מהומות.

אך לא אחת כמו אריס תוותר על התענוג להשבית את שמחת החתונה. היא הגיעה לחתונה בהיחבא והטילה על השולחן תפוח זהב שקטפה מגן ההספרידות ועליו היה כתוב "ליפה מכולן" במטרה לגרום למריבה בין שלושת האלות. אלו, משראו את התפוח, החלו להתווכח מי הראויה מביניהן לתפוחה של אריס. משלא הגיעו להסכמה, פנו לזיאוס, אבי האלים, שיפטר ביניהן. זאוס החליט שהשופט יהיה הנסיך פאריס מכיוון שזה הוכיח את הגינותו כשהתחרה בארס, אל המלחמה, שהופיע לפניו בצורת שור.

הרה, מלכת האולימפוס אפרודיטה, אלת היופי והאהבה אתנה, אלת המלחמה והחוכמה

פאריס היה בנו של פריאמוס, מלך טרויה, והמלכה הקובה. כשנולד, טען אוראקל (נביא) כי הוא יביא לנפילתה של טרויה ולכן שלחו אותו הוריו להר אידה בכדי שימצא שם את מותו, בתקווה שבכך תמנע נבואת הזעם. אך פאריס גדל והפך לעלם יפה תואר החי כרועה צאן יחד עם הנימפה אונוני, בתו של אל הנהרות. שלוש האלות, מלוות בהרמס שליח האלים שאירגן את המשפט, הופיעו לפני פאריס וכל אחת מהן ניסתה לשחד אותו בכדי שיבחר בה כיפה בנשים. הרה, מלכת האולימפוס, הבטיחה לו כוח פוליטי ושליטה בכל אסיה. אתנה, אלת המלחמה, הבטיחה לו מיומנות קרב, חוכמה ויכולות של הלוחמים הגדולים ביותר. אפרודיטה, אלת היופי והאהבה, הבטיחה לו את אהבתה של האישה היפה ביותר בעולם. פאריס, לאחר זמן מחשבה ארוך, בחר בסופו של דבר לתת את תפוח הזהב לאפרודיטה.

אמנים רבים הנציחו את סיפור משפט פאריס ביצירותיהם. מבין היצירות המפורסמות ביותר, שלושת תמונותיו של האומן רובנס שצייר בהפרש של עשרות שנים האחת מהשניה ובהן אישתו הצעירה, הלן פורמן, משמשת לו כמודל לדמותה של אפרודיטה, אלת היופי והאהבה. באחת מיצירות אלו, המתוארת בבול מליבריה, נראה פאריס ישוב

ולצידו הרמס, שליח האלים, מארגן המשפט. ניתן לזהות בנקל כל אלה לפי סמלים המאפיינים אותה. אתנה, אלת המלחמה והחוכמה, מתוארת כשלצידה המגן שלה שבמרכזו גולגלתה של המדוזה וכובע השריון שלה. מעל המגן ניצב ינשוף, סמל החוכמה. הרה מתוארת עוטה פרווה ולצידה עומד טווס, העוף המקודש שלה. במרכז האלה אפרודיטה העומדת בתנוחת ה"פודיקה" ("המתביישת") ומנסה לכסות את מערומיה, מלווה באמור (קופידון), אל האהבה והתשוקה, ממלוויה הקבועים.

רובנס: משפט פאריס (1636)

בשלושת הבולים הבאים מתוארות יצירותיהם של ואן-באלן, דויטש וקראנאך. שימו לב להבדלים העצומים בתיאור הדמויות בעיקר בלבוש המאפיין את התקופה בה חי האומן.

"משפט פאריס" מפרי מכחולם של ואן באלן, דויטש וקראנאך

חטיפת הלנה ע"י פאריס

הסוס הטרויאני

גיבורי מלחמת טרויה

כעבור מספר שנים, חזר פאריס לטרויה. הנבואה נשתכחה מבני העיר והשמחה על שובו של הנסיך הצעיר הייתה עצומה. לפאריס ניתנה ספינה, עימה הפליג ברחבי העולם. במסעותיו הגיע לספרטה ושם פגש לראשונה את היפה בנשים. הייתה זו הלנה לה היו מחזרים רבים מספור. כדי לשמור על שלום בין המחזרים, גרם להם אודיסאוס, המצביא היווני, להבטיח להגן על הנישואים של הלנה עם מי שהיא תתחתן בסופו של דבר. היא בחרה במנלאוס, מלך ספרטה, והם התחתנו ברב פאר והדר. יום אחד, כשנעדר מנלאוס מארמונו, חטף פאריס את הלנה ולקחה עימו לטרויה. היוונים לא מחלו על חטיפת הלנה לטרויה והתארגנו לצאת למלחמה בכדי להשיבה לחיק בעלה. כך החלה אחת המלחמות הגדולות של יוון – מלחמת טרויה.

המלחמה נמשכה כעשר שנים בהן צרו היוונים על טרויה וניתקו אותה מבעלות בריתה באסיה הקטנה אך ללא יכולת להכניעה. תבוסתה של טרויה הושגה לבסוף בזכות השימוש בתחבולה של החדרת לוחמים יוונים בתוך סוס עץ. מכיוון והיוונים, בפיקוד אגממנון מלך מיקנה, לא השיגו הכרעה בשדה הקרב, החליטו לנקוט בתחבולה שהגה אודיסאוס. צבאם התחבא ורק מעט לוחמים נותרו מוסתרים בסוס מעץ שהיה לכאורה מתנה לפיוס האלים. הטרויאנים נפלו בפח שטמנו להם היוונים והכניסו את סוס העץ לתוך העיר בחושבם

שבכך הם מסמלים את מפלת אויבהם. בלילה יצאו הלוחמים מן הסוס ופתחו את השערים לצבא היווני

שנכנס לעיר והחריב אותה עד היסוד. בכך נתגשמה נבואת האוראקל שפאריס יגרום לחורבנה של עירו טרויה. עלילות גבורה רבים נשזרו סביב מלחמת טרויה והם מתוארים באפוס האיליאדה של הומרוס לו נקדיש מאמר נפרד. עם חורבנה של טרויה הסתיימה אחת מהדרמות בעולם העתיק שהחלה בתפוח זהב ובמשפטו של פאריס.

לתגובות ניתן לפנות לאלי מועלם בכתובת: eli573@zahav.net.il

הנפקות מהעולם – בולי הארי פוטר

בחודש נובמבר הנפיקה ארצות הברית חוברת זכרון (Souvenir Booklet) ובה 20 בולים של סצנות מסרטי הארי פוטר:

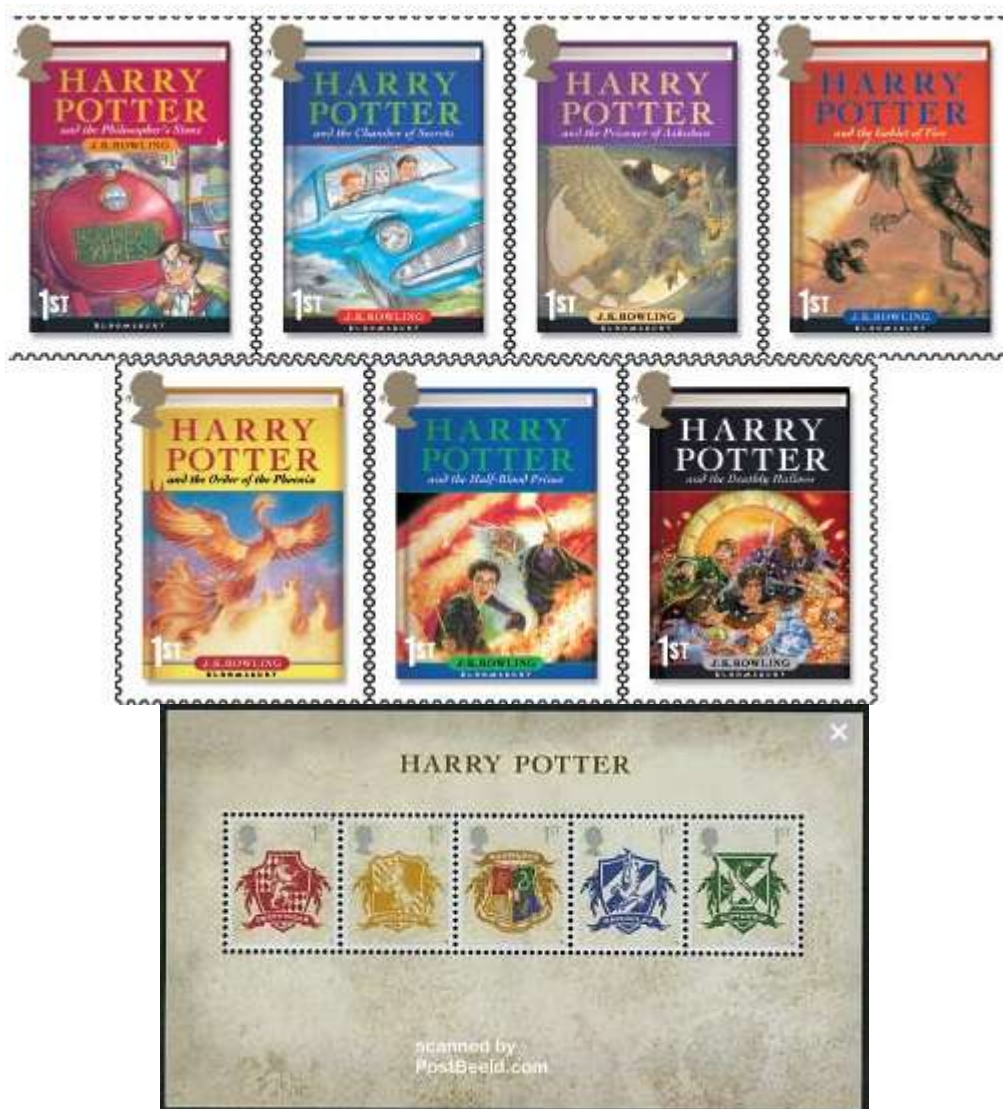
מזהים את כל הדמויות? ארצות הברית לא הראשונה להנפיק בולים לרגל סדרת הספרים המצליחה. כבר ב-2004 הנפיק האי מאן סדרת בולים של הקוסם הידוע:

ב-2007 הנפיקה צרפת בולים של הארי פוטר וחבריו הטובים, הרמיוני ורון, לכבוד יום הבולאות הצרפתי:

גם אנגליה הנפיקה בולי הארי פוטר ב-2007. להבדיל משאר ההנפקות, אנגליה בחרה להציג את עטיפות 7 הספרים על הבולים. כמו כן, היא הנפיקה גליונית זכרון ובו סמלי 4 הבתים של הוגוורטס, כמו גם סמל בית הספר עצמו:

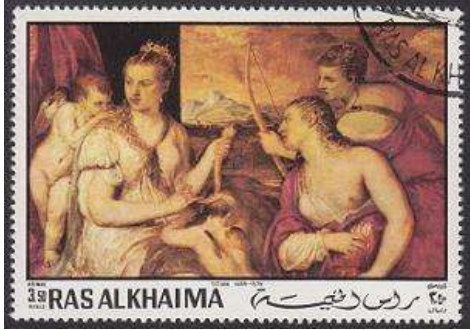

ואז, ב-2011 הנפיקה אנגליה סדרת בולים של יצורים קסומים בריטיים: דמבלדור ולורד וולדמורט הונפקו כמו גם דמויות מיומני נארניה, עולם הדיסק של טרי פראצ'ט ועולמו שך המלך ארתור:

חידון מספר 68

בבולים ובחותמת הדואר שלפניכם מסתתרים מושגים השאובים מהמיתולוגיה היוונית בהם אנו משתמשים בשפת היום-יום. נסו לזהות את המושג המסתתר מאחורי כל בול וחותמת והסבירו אותו בקצרה.

 סיזיפוס מגולל סלעים	4	 ונוס קושרת את עיניו של קופידון	1
 הרקולס מנקה את אורוותיו של אוגיאס	5	 האל אפולו עוטר זר עלי דפנה	2
 הגיבור אכילס נלחם בהקטור	6	 נרקיסוס ופרח הנרקיס	3

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 בדצמבר.
הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות
יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות
לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 67

איזו מדינה?

התשובה הנכונה היא ד' – פינלנד.

מי האיש?

האיש הנראה בבול הוא **סוקראטס**, פילוסוף יווני שחי במאה החמישית לפני הספירה, הנחשב לאחד מגדולי הוגי הדעות של כל הזמנים. סוקראטס לא השאיר אחריו יצירות כתובות, ואחד המקורות החשובים על חייו והגותו הם כתביו של תלמידו, **אריסטו**. סוקראטס הוצא להורג משום שדברי הביקורת שלו הרגיזו את שליטי אתונה.

זהה את האתר

הבול מראה את תעלת סואץ – הגבול בין יבשות אסיה ואפריקה. התעלה נכרתה כדי לאפשר לאניות להגיע מאירופה לאסיה ובחזרה מבלי שיצטרכו להקיף את אפריקה כולה. כרייתה התעלה נמשכה 10 שנים, והיא נחנכה בשנת 1869.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמו של עופר כהן בן ה-12. עופר זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת

nosonchik@gmail.com